KESKI-SUOMEN LIITTO

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

6.2.2025

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta / VNS 7/2024
mmv@eduskunta.fi

Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n toimeenpanosta

Keski-Suomen liitto kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto kestävän kehityksen toimintaohjelman toimeenpanosta. Lausuntomme keskittyy aluekehittämisen näkökulmaan suhteessa maa- ja metsätalouteen, maaseudun kehittämiseen sekä ilmastonmuutokseen sopeutumiseen. Lausunto nojaa Keski-Suomen tahtotilaan rakentaa kokonaiskestävää maakuntaa, jossa ihminen, luonto ja talous ovat sopusoinnussa.

Maaperän kestävyyden ja talouden paineet ratkaistavana

Suomen ilmastotavoitteiden saavuttaminen on vaikeutunut, kun metsien hiilinielu on pienentynyt ja maankäyttösektorista on tullut päästölähde. Jos Suomi ei saavuta EU:n asettamia tavoitteita, voi seurauksena olla taloudellisia sanktioita jo muutoinkin vaikeassa julkisen talouden tilanteessa. Yhteisen tahtotilan muodostamiseen ja toimenpiteistä päättämiseen tulisikin tarttua ripeästi.

Metsien kestävää käyttöä on edistetty kansallisen metsästrategian 2035 mukaisesti. Aktiiviseen ja monitavoitteiseen metsänhoitoon tulisi sisältyä myös riittävä luonnon monimuotoisuuden turvaaminen. Nyt selonteossa korostetaan metsä- ja biotalouden toimintaedellytyksiä, kuten raaka-aineen saatavuutta. Tavoitteen tulisi sisältää yhtä lailla tuotantotapojen kestävyyden varmistaminen. Puun käytössä pyrkimys korkeampaan jalostusasteeseen on välttämätön.

Metso-, Helmi- ja Nousu-ohjelmien jatkaminen on erittäin tärkeää. Näille suuren suosion saavuttaneille ohjelmille tarvitaan riittävä ja pitkäjänteinen resurssointi. METSO-ohjelman tuoreen arvioinnin mukaan sen rahoitus ja resurssit eivät nykyisellään riitä pysäyttämään metsäisten luontotyyppien ja -lajien taantumista.

Maa- ja metsätalouden osalta toimenpiteitä on tehty monilla eri tasoilla. Myönteisiä edistysaskelia on otettu luonnon monimuotoisuudessa, eläinten hyvinvoinnissa ja vesistöjen suojelussa. Haasteita on kuitenkin edelleen erityisesti maatalouden kannattavuudessa, maaperän kestävyydessä ja ilmastonmuutokseen sopeutumisessa.

Vaikka hallitus on sitoutunut kehittämään maatalouden tukijärjestelmiä ja varmistamaan ruoantuottajien toimeentulon, monet maatilat kamppailevat suurten talousvaikeuksien kanssa. Alkutuottajien asema ruokaketjussa on edelleen heikko, ja uusia tukitoimia tarvitaan. Maa- ja metsätaloudessa sukupolvenvaihdosten ja tilusjärjestelyiden edistäminen on tärkeää elinkeinon jatkuvuuden ja tilarakenteiden järkevyyden kannalta.

Maaseudun kehittämisessä on saavutettu edistystä vain vähän

Palveluiden keskittäminen, maatalouden kannattavuusongelmat ja nuorten muuttoliike pois maaseudulta muodostavat edelleen merkittäviä haasteita. Jotta maaseudun kehittäminen olisi pitkäjänteistä, tarvitaan lisää panostuksia alueelliseen tasa-arvoon, infrastruktuuriin ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen.

Maaseudun infrastruktuurin kehittäminen ilmastonmuutoksen näkökulmasta ei ole edennyt riittävän nopeasti, vaikka strategisia linjauksia on tehty. Monilla alueilla julkinen liikenne on heikkoa, mikä vaikeuttaa työssäkäyntiä ja palveluiden saavutettavuutta. Maaseudun digitalisaatio on edistynyt, mutta laajakaistayhteyksien saatavuudessa on yhä parannettavaa.

Sähköautoja koskeva politiikka on tempoilevaa, mikä haittaa alan kehittymistä. Vaihtoehtoisten käyttövoimien jakeluverkossa on vaarana, että maaseudun harvaanasutut alueet jäävät kokonaan kehityksen ulkopuolelle. Selonteossa olisi perusteltua sähkön osalta käsitellä myös siirtoverkkoa ja järjestelmän muuta kehittämistä. Paremmalla ohjauksella ja säätelyllä myönteisiä vaikutuksia olisi myös maaseutualueille.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisessa edelleen merkittäviä haasteita

Suomi on edistynyt ilmastonmuutokseen sopeutumisessa monilla osa-alueilla, kuten ilmastolain päivittämisessä, kansainvälisessä ilmastorahoituksessa ja maatalouden sopeutumistoimissa. Kuitenkin viivästykset pitkän aikavälin suunnittelussa, maankäyttösektorin ongelmat ja liikenteen hitaat päästövähennykset muodostavat edelleen merkittäviä haasteita. Tehokkaampi seuranta ja nopeampi päätöksenteko olisivat tarpeen ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi.

Vaikka ilmastolakia on päivitetty, pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaa ei vielä ole. Ensimmäisen suunnitelman tulisi olla valmis tänä vuonna. Suunnittelun hitaus viivästyttää myös toimenpiteiden käynnistämistä. Suunnitelmissa tulee huolehtia, että niille myös varmistetaan rahoitus ja muut täytäntöönpanon edellytykset.

Paikallisella tasolla monet kunnat ovat laatineet ilmastosuunnitelmia. Kuntien ilmastotyö on kuitenkin vaarassa jäädä puutteellisiksi, kun velvoitetta tai tukea suunnitelmien laatimiseen ja toimenpiteiden seurantaan ei ole. Tämä voi hidastaa paikallisten toimien etenemistä ja yhteisvaikutusten arviointia. Kuntien ilmastosuunnitelmat ovat samalla mainio käytännön esimerkki poukkoilevasta lainsäädännöstä, joka heikentää julkisen hallinnon jatkuvuutta ja uskottavuutta.

Kuntien kaavoitusvastuulla olevien aurinkovoimalahankkeiden määrä on nopeassa kasvussa. Kokonaisuus uhkaa pirstoa luontoa kestämättömällä tavalla. Teollisen kokoluokan aurinkovoimalla on laajasti toteutuessaan mm. suuri luontoa pirstova vaikutus, vesistövaikutuksia ja virkistyskäyttöä estävä vaikutus. Sääntely pitäisikin nopeasti saada tasolle, jolla teollisen kokoluokan hankkeita muutenkin säädellään. Tuuli- ja aurinkovoimaloiden yhteisvaikutuksia olisi pystyttävä arvioimaan laajemmin kuin yksittäisten hankkeiden lupamenettelyssä.

Palasina etenevä alueidenkäyttöä ja rakentamista ohjaavan lakikokonaisuuden uudistaminen on omiaan aiheuttamaan sekavan tilanteen, jossa viranomaistenkin on vaikea hahmottaa säädöskokonaisuutta. Kansallinen sitova suunnittelutaso viherrakenteen osalta olisi keskeinen kestävyyden

varmistamisen työkalu ja lähtökohta. Tästäkin näkökulmasta olisi kiirehdittävä ajantasaisen lainsäädännön saamista voimaan.

Ilmastorahoituksen ja yhteisen tietopohjan tarpeita on kansallisella tasolla kattamatta. Ympäristöministeriön tuulivoima-avustuksilla on sujuvoitettu maakuntakaavojen etenemistä, kun kaavoituksen yhteydessä on ollut mahdollista hyödyntää tukea laadukkaan tietopohjan kokoamiseen ja vaikutusten arviointiin. Esimerkiksi Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 laatimisessa tuulivoima-avustuksilla oli suuri merkitys. Kansallisten ohjeiden laatiminen on osoittautunut hitaaksi ja esimerkiksi maakotkaa käsittelevä opas päätettiin jättää julkaisematta.

Uuden kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian sekä siihen liittyvän toimintaohjelman valmistelu on viivästynyt - asiassa vallitsee huolestuttava hiljaisuus. Vanhojen luonnontilaisten metsien suojelussa hallituksen linjaus eroaa tieteentekijöiden ehdottamasta.

Viime vuosina on Suomessakin sään ääri-ilmiöt lisääntyneet ja vaikutukset realisoituneet. Kaikki yhteiskunnan sektorit tarvitsisivat jämäkän ja konkreettisen varautumisen ilmastonmuutoksen vaikutuksille. Kun Suomi ajaa kansainvälisesti kunnianhimoista ilmastopolitiikkaa, sama kunnianhimon taso tulisi säilyttää myös kansallisesti.

Lisätietoja lausunnosta antaa:
ympäristöasiantuntija Suvi Bayr, suvi.bayr[at]keskisuomi.fi, 040 652 3848

KESKI-SUOMEN LIITTO

Pirjo Peräaho
aluekehitysjohtaja